Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (suuri jaosto)

18 päivänä lokakuuta 2016*

Ennakkoratkaisupyyntö — Oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeudellisissa asioissa — Työsopimukseen sovellettava laki — Asetus (EY) N:o 593/2008 — 28 artikla — Ajallinen soveltamisala — 9 artikla — Käsite ”kansainvälisesti pakottavat säännökset” — Muiden jäsenvaltioiden kuin tuomioistuinvaltion kansainvälisesti pakottavien säännösten soveltaminen — Jäsenvaltion lainsäädäntö, jossa säädetään palkkojen alentamisesta julkisella sektorilla budjettikriisin takia — Vilpittömän yhteistyön velvollisuus

Asiassa C-135/15,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Bundesarbeitsgericht (liittovaltion työtuomioistuin, Saksa) on esittänyt 25.2.2015 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 20.3.2015, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Helleenien tasavalta

vastaan

Grigorios Nikiforidis,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (suuri jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti K. Lenaerts, varapresidentti A. Tizzano, jaostojen puheenjohtajat M. Ilešič, L. Bay Larsen ja T. von Danwitz sekä tuomarit A. Borg Barthet, A. Arabadjiev, E. Jarašiūnas, C. G. Fernlund, C. Vajda, S. Rodin, F. Biltgen ja C. Lycourgos (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: M. Szpunar,

kirjaaja: hallintovirkamies K. Malacek,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 1.2.2016 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Grigorios Nikiforidis, edustajanaan G. Zeug, Rechtsanwalt,

— Saksan hallitus, asiamiehinään T. Henze, J. Kemper ja J. Mentgen,

— Kreikan hallitus, asiamiehinään S. Charitaki ja A. Magrippi,

— Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehenään J. Kraehling, avustajanaan M. Gray, barrister,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

— Euroopan komissio, asiamiehenään M. Wilderspin,

kuultuaan julkisasiamiehen 20.4.2016 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee SEU 4 artiklan 3 kohdan sekä sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista 17.6.2008 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 593/2008 (Rooma I) (EUVL 2008, L 177, s. 6, oikaisu EUVL 2009, L 309, s. 87; jäljempänä Rooma I -asetus) – jolla sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista tehty yleissopimus, joka avattiin allekirjoitettavaksi Roomassa 19.6.1980 (EYVL 1980, L 266, s. 1; jäljempänä Rooman yleissopimus), on korvattu jäsenvaltioiden välillä yleissopimuksen 24 artiklassa määrättyjen edellytysten mukaisesti – 9 artiklan 3 kohdan ja 28 artiklan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa ovat vastakkain Helleenien tasavalta ja Grigorios Nikiforidis, joka on Kreikan kansalainen ja työskentelee opettajana Nürnbergin (Saksa) kreikkalaisessa peruskoulussa, ja joka koskee erityisesti kyseisen henkilön bruttopalkan alentamista Helleenien tasavallan annettua kaksi lakia julkisen alijäämänsä vähentämiseksi.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

Rooma I -asetus

3 Rooma I -asetuksen johdanto-osan 6, 7, 16 ja 37 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(6) Sisämarkkinoiden moitteeton toiminta edellyttää riita-asioiden ratkaisun ennakoitavuuden, oikeusvarmuuden lainvalinnassa ja tuomioiden vapaan liikkuvuuden parantamiseksi sitä, että jäsenvaltioiden lainvalintasäännöt osoittavat sovellettavaksi saman kansallisen lain riippumatta siitä, minkä maan tuomioistuimessa kanne on nostettu.

(7) Tämän asetuksen aineellisen soveltamisalan ja säännösten olisi oltava yhdenmukaisia tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22 päivänä joulukuuta 2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 [(EYVL 2001, L 12, s. 1)] (Bryssel I) ja sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin sovellettavasta laista 11 päivänä heinäkuuta 2007 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 864/2007 [(EUVL 2007, L 199, s. 40)] (Rooma II) kanssa.

– –

(16) Jotta saavutetaan tämän asetuksen yleistavoite eli oikeusvarmuuden turvaaminen Euroopan oikeusalueella, lainvalintasääntöjen olisi oltava hyvin ennakoitavissa. Tuomioistuimilla tulisi kuitenkin olla harkintavaltaa sen lain määrittämiseksi, joka liittyy tilanteeseen läheisimmin.

– –

(37) Yleiseen etuun liittyvien näkökohtien perusteella jäsenvaltioiden tuomioistuimet voivat poikkeusolosuhteissa soveltaa oikeusjärjestyksen perusteisiin ja kansainvälisesti pakottaviin säännöksiin perustuvia poikkeuksia. Käsite ’kansainvälisesti pakottavat säännökset’ olisi erotettava ilmaisusta ’säännökset, joista ei voida sopimuksin poiketa’, ja sitä olisi tulkittava suppeammin.”

4 Rooma I -asetuksen 3 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Sopimukseen sovelletaan sen maan lakia, jonka osapuolet ovat valinneet. Valinta (lakiviittaus) on tehtävä nimenomaisesti tai sen on käytävä selvästi ilmi sopimusehdoista tai tapaukseen liittyvistä olosuhteista. Osapuolet voivat määrätä valitsemansa lain sovellettavaksi koko sopimukseen tai vain osaan siitä.

2. Osapuolet voivat milloin tahansa sopia, että sopimukseen sovelletaan muuta kuin sitä lakia, jota siihen on aikaisemmin sovellettu joko tämän artiklan mukaisen aiemmin tehdyn lakiviittauksen perusteella tai tämän asetuksen muiden säännösten nojalla. Jos osapuolet sopimuksen tekemisen jälkeen muuttavat sovellettavaa lakia, muutos ei vaikuta siihen, onko sopimus 11 artiklan mukaan muodoltaan pätevä, eikä heikennä kolmansien oikeuksia.

3. Jos kaikki muut lakiviittauksen ajankohtana tilanteeseen liittyvät seikat liittyvät toiseen maahan kuin siihen, jonka laki on valittu, osapuolten tekemä valinta ei rajoita niiden kyseisen toisen maan lain säännösten soveltamista, joista ei voida sopimuksin poiketa.

4. Jos kaikki muut lakiviittauksen ajankohtana tilanteeseen liittyvät seikat liittyvät yhteen tai useampaan jäsenvaltioon, se, että osapuolet valitsevat sovellettavaksi laiksi muun kuin jonkin jäsenvaltion lain, ei rajoita yhteisön oikeuden sellaisten säännösten, joista ei voida sopimuksin poiketa, soveltamista soveltuvissa tapauksissa sellaisina kuin ne on pantu täytäntöön tuomioistuinjäsenvaltiossa.

5. Sovellettavan lain valintaa koskevan osapuolten hyväksymisen olemassaolo ja hyväksymisen pätevyys määritetään 10, 11 ja 13 artiklan mukaisesti.”

5 Rooma I -asetuksen 8 artiklassa, jonka otsikkona on ”Työsopimukset”, säädetään seuraavaa:

”1. Työsopimukseen sovelletaan osapuolten 3 artiklan mukaisesti valitsemaa lakia. Tällainen lakiviittaus ei saa kuitenkaan johtaa siihen, että työntekijä menettäisi hänelle sellaisin säännöksin annetun suojan, joista ei voida sopimuksin poiketa sen lain mukaan, jota lakiviittauksen puuttuessa olisi sovellettu tämän artiklan 2, 3 ja 4 kohdan nojalla.

2. Siltä osin kuin osapuolet eivät ole valinneet työsopimukseen sovellettavaa lakia, sopimukseen sovelletaan sen maan lakia, jossa, tai jollei näin ole, josta työntekijä tavallisesti tekee työnsä sopimuksen täyttämiseksi. Maan, jossa työ tavallisesti tehdään, ei katsota muuttuvan, vaikka työntekijä työskentelisi tilapäisesti toisessa maassa.

3. Jos sovellettavaa lakia ei voida määrittää 2 kohdan nojalla, sopimukseen sovelletaan sen maan lakia, jossa sijaitsee liiketoimipaikka, jossa työntekijä otettiin työhön.

4. Jos tapaukseen liittyvistä seikoista kokonaisuutena ilmenee, että sopimus liittyy läheisemmin johonkin toiseen maahan kuin mitä 2 tai 3 kohdassa tarkoitetaan, sovelletaan tämän toisen maan lakia.”

6 Rooma I -asetuksen 9 artiklassa, jonka otsikko on ”Kansainvälisesti pakottavat säännökset”, säädetään seuraavaa:

”1. Kansainvälisesti pakottava säännös on säännös, jonka noudattamista maa pitää niin olennaisen tärkeänä yleisten etujensa, kuten poliittisen, sosiaalisen tai taloudellisen järjestelmän turvaamiseksi, että sitä on sovellettava kaikissa sen soveltamisalaan kuuluvissa tilanteissa riippumatta siitä, mitä lakia sopimukseen muutoin tämän asetuksen nojalla sovellettaisiin.

2. Tämän asetuksen säännökset eivät estä soveltamasta tuomioistuinvaltion lain kansainvälisesti pakottavia säännöksiä.

3. Vaikutusta voidaan antaa sen maan lain kansainvälisesti pakottaville säännöksille, jossa sopimuksesta johtuvat velvoitteet on täytettävä tai on täytetty, siltä osin kuin nämä kansainvälisesti pakottavat säännökset tekevät sopimuksen täyttämisen lainvastaiseksi. Harkittaessa, annetaanko näille säännöksille vaikutusta, on otettava huomioon näiden säännösten luonne ja tavoite sekä seuraukset, joita niiden soveltamisesta tai soveltamatta jättämisestä aiheutuisi.”

7 Asetuksen 10 artiklassa, jonka otsikko on ”Hyväksyntä ja aineellinen pätevyys”, säädetään seuraavaa:

”1. Sopimuksen ja sopimusehdon olemassaolo ja pätevyys määräytyvät sen lain mukaan, jota sopimukseen tai ehtoon olisi tämän asetuksen nojalla sovellettava, jos se olisi pätevä.

2. Jos olosuhteista ilmenee, että osapuolen menettelyn vaikutusten määrittäminen 1 kohdassa tarkoitetun lain mukaan ei olisi kohtuullista, tämä osapuoli voi kuitenkin osoittaakseen, ettei ole antanut hyväksyntäänsä, vedota sen maan lakiin, jossa hänen asuinpaikkansa on.”

8 Asetuksen 28 artiklassa, jonka otsikko on ”Ajallinen soveltaminen”, säädetään seuraavaa:

”Tätä asetusta sovelletaan sopimuksiin, jotka on tehty 17 päivänä joulukuuta 2009 tai sen jälkeen.”

Päätös 2010/320/EU

9 Neuvosto antoi 10.5.2010 päätöksen 2010/320/EU, joka on osoitettu Kreikalle julkisen talouden valvonnan lujittamiseksi ja syventämiseksi ja jolla vaaditaan Kreikkaa toteuttamaan alijäämää pienentäviä toimenpiteitä, joita pidetään tarpeellisina liiallisen alijäämän tilanteen korjaamiseksi (EUVL 2010, L 145, s. 6, oikaisu EUVL 2011, L 209, s. 63).

10 Päätöksen 2010/320 2 artiklassa kyseinen jäsenvaltio velvoitettiin muun muassa toteuttamaan vuosina 2010 ja 2011 julkisen sektorin palkkalainsäädännön uudistus, jossa säädettäisiin erityisesti yhtenäisten periaatteiden ja aikataulun vahvistamisesta yksinkertaistetun ja yhtenäistetyn julkisen sektorin palkkataulukon ottamiseksi käyttöön julkisella sektorilla ja jossa korvausperusteena käytettäisiin tuottavuutta ja työtehtäviä.

11 Päätös 2010/320 on kumottu 12.7.2011 annetulla neuvoston päätöksellä 2011/734/EU, joka on osoitettu Kreikalle julkisen talouden valvonnan lujittamiseksi ja syventämiseksi ja jolla vaaditaan Kreikkaa toteuttamaan alijäämää pienentäviä toimenpiteitä, joita pidetään tarpeellisina liiallisen alijäämän tilanteen korjaamiseksi (uudelleenlaadittu) (EUVL 2011, L 296, s. 38).

Rooman yleissopimus

12 Rooman yleissopimuksen 7 artiklassa, jonka otsikko on ”Kansainvälisesti pakottavat säännökset”, määrätään seuraavaa:

”1. Kun tämän yleissopimuksen nojalla sovelletaan tietyn valtion lakia, muun sopimukseen läheisesti liittyvän valtion lain pakottaville säännöksille voidaan antaa vaikutusta, jos ja siinä laajuudessa kuin niitä on kyseisen valtion lain mukaan sovellettava sopimukseen muutoin sovellettavasta laista riippumatta. Harkittaessa vaikutuksen antamista tällaisille kansainvälisesti pakottaville säännöksille on otettava huomioon säännösten luonne ja tarkoitus sekä niiden soveltamisen tai soveltamatta jättämisen seuraukset.

2. Tämän yleissopimuksen määräykset eivät estä soveltamasta sellaisia tuomioistuinvaltion lain säännöksiä, joita on sovellettava sopimukseen muutoin sovellettavasta laista riippumatta.”

13 Yleissopimuksen 17 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Yleissopimusta sovelletaan sopimusvaltiossa sopimuksiin, jotka on tehty sen jälkeen, kun yleissopimus on kyseisen valtion osalta tullut voimaan.”

Kansallinen oikeus

Saksan oikeus

14 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että Rooma I -asetuksen voimaantuloon saakka Saksan kansainvälisen yksityisoikeuden säännöt sopimussuhteiden alalla sisältyivät Saksan siviililain täytäntöönpanosta annetun lain (Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch, jäljempänä EGBGB) 27 §:ään ja sitä seuraaviin pykäliin. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan EGBGB:n 34 §:ssä ei lähtökohtaisesti suljettu pois mahdollisuutta ottaa kansainvälisesti pakottavia ulkomaisia säännöksiä huomioon ainakin tosiseikkoina ”täydentämistä vaativien” aineellisten oikeussääntöjen yhteydessä.

Kreikan oikeus

15 Kreikan julkisen velan rahoitukseen liittyneen kriisin yhteydessä Helleenien tasavalta antoi lain nro 3833/2010 kiireellisistä toimenpiteistä valtiontalouden kriisin hoitamiseksi (FEK A’ 40/15.03.2010; jäljempänä laki nro 3833/2010). Tämän lain 1 §:ssä, joka tuli voimaan 1.1.2010, säädetään julkishallinnon virkamiesten ja työntekijöiden kaikentyyppisten lisien, korvausten ja vastikkeiden alentamisesta 12 prosentilla. Tätä alennusta sovelletaan myös henkilöstöön, joka on yksityisoikeudellisessa työsuhteessa julkishallintoon, ja sillä on etusija suhteessa kaikkiin työehtosopimuksen, välitystuomion tai yksittäisen työsopimuksen määräyksiin.

16 Helleenien tasavalta antoi lisäksi lain nro 3845/2010, jonka otsikko on ”Toimenpiteet euroalueen jäsenvaltioiden ja Kansainvälisen valuuttarahaston Kreikan talouden tukemiseksi toteuttaman mekanismin soveltamiseksi” (FEK A’ 65/6.05.2010; jäljempänä laki nro 3845/2010). Tämän lain 3 §:ssä, joka tuli voimaan 1.6.2010, säädetään pääasiallisesti, että lain nro 3833/2010 1 §:ssä tarkoitettujen työntekijöiden palkkoja alennetaan lisää 3 prosentilla.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

17 Grigorios Nikiforidis on työskennellyt vuodesta 1996 opettajana Nürnbergissä sijaitsevassa Helleenien tasavallan ylläpitämässä peruskoulussa. Lokakuusta 2010 joulukuuhun 2012 kestäneellä ajanjaksolla Helleenien tasavalta alensi 20 262,32 eurolla Nikiforidisin bruttopalkkaa, joka oli aiemmin laskettu Saksan työehtosopimusoikeuden mukaisesti, Kreikan lainsäätäjän annettua lait nro 3833/2010 ja nro 3845/2010. Näillä laeilla oli tarkoitus panna täytäntöön sopimukset, jotka Helleenien tasavalta oli tehnyt Euroopan komission, Euroopan keskuspankin ja Kansainvälisen valuuttarahaston kanssa, ja päätös 2010/320.

18 Nikiforidis on saattanut asian Saksassa tuomioistuinten käsiteltäväksi vaatiakseen lisäpalkkaa lokakuun 2010 ja joulukuun 2012 väliseltä ajanjaksolta sekä palkkalaskelmia.

19 Bundesarbeitsgericht (liittovaltion työtuomioistuin, Saksa) on hylännyt Helleenien tasavallan valtioimmuniteettinsä perusteella esittämän oikeudenkäyntiväitteen, koska pääasiassa kyseessä oleva työsuhde on yksityisoikeudellinen. Se on lisäksi todennut, että laeilla nro 3833/2010 ja nro 3845/2010 alennetaan Helleenien tasavallan julkishallinnon kaikkien työntekijöiden palkkoja siitä riippumatta, hoitavatko nämä työntekijät tehtäviään Kreikan alueella vai ulkomailla. Se on katsonut, että kyseisten lakien sisältämät asian kannalta merkitykselliset säännökset vastaavat sitä, mitä kansainvälisessä yksityisoikeudessa tarkoitetaan kansainvälisesti pakottavilla säännöksillä.

20 Bundesarbeitsgerichtin mukaan pääasian ratkaisemiseksi on selvitettävä, voidaanko lakeja nro 3833/2010 ja nro 3845/2010 soveltaa Saksassa täytettävään ja Saksan oikeuden alaiseen työsuhteeseen välittömästi tai välillisesti, koska Saksan oikeudessa ei sallita Helleenien tasavallan toteuttamien kaltaisia palkanalennuksia ilman muutoksesta tehtyä sopimusta tai työsuhteen ehtojen muuttamiseksi annettua irtisanomisilmoitusta (Änderungskündigung). Kyseinen tuomioistuin on todennut tässä asiayhteydessä, että jos Rooma I -asetusta ei sovelleta pääasiaan, se saa EGBGB:n 34 §:n nojalla ottaa toisen valtion kansainvälisesti pakottavat säännökset huomioon.

21 Kansallinen tuomioistuin katsoo, että saman asetuksen 28 artiklassa tarkoitetusta työsopimuksen tekoajankohdasta voidaan tehdä toisistaan poikkeavia tulkintoja erityisesti silloin, kun kyse on pitkään kestäneistä työsuhteista, joten sen mielestä on selvitettävä, koskeeko mainittu säännös ainoastaan sopimuksen alkuperäistä tekemistä vai voiko se käsittää myös tietyt työsuhteeseen tehdyt muutokset, kuten bruttopalkan tai työvelvollisuuden muuttamisen sopimuksella tai työsuorituksen jatkumisen sopimusrikkomuksen tai jonkin muun sopimuksen täyttämisessä tapahtuneen keskeytymisen jälkeen. Bundesarbeitsgericht korostaa tässä yhteydessä, että nyt kyseessä olevassa tapauksessa työsopimuksen viimeisimmästä kirjallisesta muutoksesta sovittiin vuonna 2008.

22 Mainittu tuomioistuin pohtii lisäksi sitä, onko Rooma I -asetuksen 9 artiklan 3 kohtaa tulkittava suppeasti siten, että vedota voidaan ainoastaan tuomioistuinvaltion tai valtion, jossa sopimus täytetään, kansainvälisesti pakottaviin säännöksiin, vai onko edelleen mahdollista ottaa välillisesti huomioon toisen jäsenvaltion kansainvälisesti pakottavat säännökset.

23 Sovellettiinpa Saksan kansainvälisen yksityisoikeuden aiempia säännöksiä tai Rooma I -asetuksen 9 artiklan 3 kohtaa ja riippumatta siitä, onko viimeksi mainittu säännös esteenä muun jäsenvaltion kuin tuomioistuinvaltion tai valtion, jossa sopimus täytetään, kansainvälisesti pakottavien säännösten huomioon ottamiselle, Bundesarbeitsgericht kysyy lopuksi SEU 4 artiklan 3 kohtaan perustuvan vilpittömän yhteistyön velvollisuuden täytäntöönpanon seurauksista pääasian ratkaisemiselle. Kyseisen tuomioistuimen mukaan tällaisesta vaatimuksesta voisi seurata velvollisuus tukea Helleenien tasavaltaa sen komission, Kansainvälisen valuuttarahaston ja Euroopan keskuspankin kanssa tekemien sopimusten ja päätöksen 2010/320 täytäntöönpanossa ottamalla pääasian yhteydessä huomioon lait nro 3833/2010 ja nro 3845/2010.

24 Tässä tilanteessa Bundesarbeitsgericht on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Sovelletaanko Rooma I -asetusta sen 28 artiklan mukaan työsuhteisiin vain silloin, kun oikeussuhde perustuu 16.12.2009 jälkeen tehtyyn työsopimukseen, vai johtaako jokainen sopimuspuolten myöhempi yhteisymmärrys työsuhteen jatkumisesta muuttuneena tai ennallaan siihen, että asetusta sovelletaan?

2) Suljetaanko Rooma I -asetuksen 9 artiklan 3 kohdassa pois ainoastaan sellaisen kolmannen maan lain kansainvälisesti pakottavien säännösten välitön sovellettavuus, jossa sopimuksesta johtuvia velvoitteita ei ole täytettävä tai täytetty, vai myös näiden säännösten välillinen huomioon ottaminen sen maan oikeudessa, jonka lakia sopimukseen sovelletaan?

3) Onko SEU 4 artiklan 3 kohtaan perustuvalla vilpittömän yhteistyön periaatteella oikeudellista merkitystä kansallisten tuomioistuinten päättäessä toisen jäsenvaltion kansainvälisesti pakottavien säännösten välittömästä tai välillisestä soveltamisesta?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen kysymys

25 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee ensimmäisellä kysymyksellään pääasiallisesti, onko Rooma I -asetuksen 28 artiklaa tulkittava siten, että asetuksen säännöksiä sovelletaan vain työsuhteisiin, jotka perustuvat 16.12.2009 jälkeen tehtyyn sopimukseen, vai siten, että niitä sovelletaan myös työsuhteisiin, jotka on solmittu viimeistään mainittuna ajankohtana ja jotka jatkuvat kyseisen ajankohdan jälkeisestä sopimuspuolten yhteisymmärryksestä muuttuneina tai ennallaan.

26 On huomattava, että Rooma I -asetuksen 28 artiklan mukaan tätä asetusta sovelletaan sopimuksiin, jotka on tehty 17.12.2009 tai sen jälkeen, eikä siinä eroteta toisistaan niitä erityyppisiä sopimuksia, jotka kuuluvat asetuksen aineelliseen soveltamisalaan. Niinpä myös työsuhteet, jotka ensimmäisessä kysymyksessä nimenomaisesti mainitaan, kuuluvat kyseisen säännöksen soveltamisalaan.

27 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämistä tiedoista ilmenee nyt käsiteltävässä asiassa, että pääasiassa kyseessä oleva työsopimus tehtiin alun perin vuonna 1996 eli ennen kuin Rooma I -asetus tuli sovellettavaksi.

28 Tämän täsmennyksen jälkeen on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sekä unionin oikeuden yhtenäinen soveltaminen että yhdenvertaisuusperiaate edellyttävät, että unionin oikeuden sellaisen säännöksen sanamuotoa, joka ei sisällä nimenomaista viittausta jäsenvaltioiden oikeuteen sisältönsä ja ulottuvuutensa määrittämiseksi, on tavallisesti tulkittava koko unionissa itsenäisesti ja yhtenäisesti (ks. vastaavasti tuomio 17.7.2008, Kozłowski, C-66/08, EU:C:2008:437, 42 kohta ja tuomio 24.5.2016, Dworzecki, C-108/16 PPU, EU:C:2016:346, 28 kohta).

29 Rooma I -asetuksen 28 artikla ei sisällä mitään viittausta jäsenvaltioiden oikeuteen, joten sitä on tulkittava itsenäisesti ja yhtenäisesti.

30 Tätä päätelmää ei kumoa Rooma I -asetuksen 10 artikla, jonka mukaan sopimuksen ja sopimusehdon olemassaolo ja pätevyys määräytyvät sen lain mukaan, jota sopimukseen tai ehtoon olisi kyseisen asetuksen nojalla sovellettava, jos sopimus tai ehto olisi pätevä. Kyseinen säännös, joka ei koske Rooma I -asetuksen ajallista soveltamisalaa, ei nimittäin ole merkityksellinen vastattaessa ensimmäiseen kysymykseen.

31 Rooma I -asetuksen 28 artiklan mukaan tätä asetusta on tarkoitus soveltaa vain sopimussuhteisiin, jotka ovat syntyneet sopimuspuolten 17.12.2009 tai sen jälkeen ilmaisemasta yhteisymmärryksestä.

32 Ensimmäiseen kysymykseen vastaamiseksi on kuitenkin selvitettävä, voiko ennen 17.12.2009 tehdyn työsopimuksen muuttaminen, josta sopimuspuolet ovat sopineet mainittuna ajankohtana tai sen jälkeen, johtaa päätelmään, jonka mukaan samat sopimuspuolet ovat tehneet kyseisenä ajankohtana tai sen jälkeen Rooma I -asetuksen 28 artiklan kannalta uuden työsopimuksen, jolloin tämä sopimus kuuluisi asetuksen ajalliseen soveltamisalaan.

33 Tässä yhteydessä on huomattava, että unionin lainsäätäjä on sulkenut pois Rooma I -asetuksen välittömän soveltamisen, josta olisi seurannut, että ennen 17.12.2009 tehtyjen sopimusten tulevaisuudessa ilmenevät vaikutukset kuuluvat asetuksen soveltamisalaan.

34 On nimittäin niin, että vaikka 15.12.2005 annetussa komission ehdotuksessa KOM(2005) 650 lopullinen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma I) esitettiin, että asetuksen soveltamisalaan sisällytettäisiin ”sopimusvelvoitte[et], jotka syntyvät asetuksen soveltamisen alkamisen jälkeen”, viittaus sopimusvelvoitteisiin korvattiin Rooma I -asetuksen 28 artiklassa viittauksella ”sopimuksiin”, jotka on tehty 17.12.2009 tai sen jälkeen. Komission ehdottama viittaus sopimusvelvoitteisiin, jotka syntyvät asetuksen soveltamisen alkamisen jälkeen, olisi kattanut mainitun soveltamisen alkamisen jälkeen tehtyjen sopimusten lisäksi ennen kyseistä ajankohtaa tehtyjen sopimusten tulevaisuudessa ilmenevät vaikutukset eli velvoitteet, jotka näistä viimeksi mainituista sopimuksista syntyvät kyseisen soveltamisen alkamisen jälkeen; näin ei kuitenkaan ole Rooma I -asetuksen 28 artiklan sanamuodossa, jossa viitataan yksinomaan sopimuksiin, jotka on tehty 17.12.2009 eli päivänä, jona asetus tuli 29 artiklansa nojalla sovellettavaksi, tai sen jälkeen. Tästä seuraa, että – toisin kuin ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pitää mahdollisena – mikä tahansa ajankohdan 16.12.2009 jälkeinen sopimuspuolten yhteisymmärrys aiemmin tehdyn sopimuksen täyttämisen jatkamisesta ei voi unionin lainsäätäjän selvästi ilmaisemaa tahtoa loukkaamatta johtaa siihen, että Rooma I -asetusta sovelletaan kyseiseen sopimussuhteeseen.

35 Tällainen valinta tulisi kyseenalaiseksi, jos mikä tahansa vähäinenkin muutos, jonka sopimuspuolet ovat tehneet 17.12.2009 tai sen jälkeen sopimukseen, joka on alun perin tehty ennen mainittua ajankohtaa, riittäisi saattamaan sopimuksen kyseisen asetuksen soveltamisalaan.

36 Lisäksi olisi oikeusvarmuuden periaatteen vastaista ja olisi erityisesti riita-asioiden ratkaisun ennakoitavuuden ja sovellettavaa lakia koskevan oikeusvarmuuden – jotka ovat Rooma I -asetuksen johdanto-osan kuudennen perustelukappaleen mukaan asetuksen tavoitteena – kannalta epäedullista katsoa, että mikä tahansa alkuperäiseen sopimukseen yhteisymmärryksessä 17.12.2009 tai sen jälkeen tehty muutos saisi sopimuksen kuulumaan kyseisen asetuksen soveltamisalaan ja saisi loppujen lopuksi kyseisen sopimuksen kuulumaan muiden kuin sen alkuperäisen tekemisen ajankohtana sovellettujen lainvalintasääntöjen alaisuuteen.

37 Kuten komissio on todennut kirjallisissa huomautuksissaan, ei sitä vastoin ole mahdotonta, että sopimuspuolet sopivat ennen 17.12.2009 tekemäänsä sopimukseen mainittuna ajankohtana tai sen jälkeen niin laajan muutoksen, ettei se ilmentäisi pelkkää sopimuksen ajantasaistamista tai mukauttamista vaan uuden oikeussuhteen luomista sopimuspuolten välille, jolloin alkuperäinen sopimus olisi katsottava korvatun uudella sopimuksella, joka olisi Rooma I -asetuksen 28 artiklassa tarkoitetulla tavalla tehty kyseisenä ajankohtana tai sen jälkeen.

38 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen asiana on selvittää nyt kyseessä olevassa asiassa, ovatko Nikiforidis ja hänen työnantajansa sopineet 17.12.2009 tai sen jälkeen sopimukseensa muutoksen, joka olisi laajuudeltaan mainitun kaltainen. Jos kyseessä ei ole tällainen muutos, Rooma I -asetusta ei ole sovellettava pääasiaan.

39 Ensimmäiseen kysymykseen on vastattava kaiken edellä esitetyn perusteella, että Rooma I -asetuksen 28 artiklaa on tulkittava siten, että ennen 17.12.2009 syntynyt työsopimussuhde kuuluu mainitun asetuksen soveltamisalaan vain siltä osin kuin työsuhteeseen on sopimuspuolten mainittuna ajankohtana tai sen jälkeen ilmaisemasta yhteisymmärryksestä tehty niin laaja muutos, että on katsottava, että kyseisenä ajankohtana tai sen jälkeen on tehty uusi työsopimus, minkä selvittäminen on ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen asiana.

Toinen ja kolmas kysymys

40 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee toisella ja kolmannella kysymyksellään, jotka on tutkittava yhdessä, pääasiallisesti yhtäältä, onko Rooma I -asetuksen 9 artiklan 3 kohtaa tulkittava siten, että siinä suljetaan pois asiaa käsittelevän tuomioistuimen mahdollisuus ottaa sopimukseen sovellettavan kansallisen lain nojalla välittömästi tai välillisesti huomioon muita kuin tuomioistuinvaltion tai valtion, jossa sopimuksesta johtuvat velvoitteet on täytettävä tai on täytetty, kansainvälisesti pakottavia säännöksiä, ja se tiedustelee toisaalta, mitä mahdollisia vaatimuksia seuraa SEU 4 artiklan 3 kohdassa vahvistetusta vilpittömän yhteistyön periaatteesta sen kannalta, että asiaa käsittelevä tuomioistuin ottaa kyseiset muut kansainvälisesti pakottavat säännökset välittömästi tai välillisesti huomioon.

41 Kyseisen asetuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaan kansainvälisesti pakottava säännös on säännös, jonka noudattamista maa pitää niin olennaisen tärkeänä yleisten etujensa turvaamiseksi, että sitä on sovellettava kaikissa sen soveltamisalaan kuuluvissa tilanteissa riippumatta siitä, mitä lakia sopimukseen saman asetuksen nojalla sovellettaisiin. Artiklan 2 kohdassa säädetään, etteivät Rooma I -asetuksen säännökset estä soveltamasta tuomioistuinvaltion lain kansainvälisesti pakottavia säännöksiä. Artiklan 3 kohdassa säädetään, että asiaa käsittelevä tuomioistuin voi antaa vaikutusta sen maan lain kansainvälisesti pakottaville säännöksille, jossa sopimuksesta johtuvat velvoitteet on täytettävä tai on täytetty, siltä osin kuin nämä kansainvälisesti pakottavat säännökset tekevät sopimuksen täyttämisen lainvastaiseksi. Mainitussa 3 kohdassa täsmennetään vielä, että ennen kuin asiaa käsittelevä tuomioistuin päättää vaikutuksen antamisesta näille viimeksi mainituille kansainvälisesti pakottaville säännöksille, sen on otettava huomioon näiden säännösten luonne ja tavoite sekä seuraukset, joita niiden soveltamisesta tai soveltamatta jättämisestä aiheutuisi.

42 Asetuksen 9 artiklan tarkan ulottuvuuden selvittämiseksi on huomattava, että saman asetuksen 3 artiklan 1 kohdasta ja erityisesti työsopimusten osalta sen 8 artiklan 1 kohdasta ilmenee, että sopimuspuolten tahdonautonomia sovellettavan lain valinnassa on Rooma I -asetuksessa vahvistettu yleinen periaate.

43 Rooma I -asetuksen 9 artiklassa poiketaan kyseisestä periaatteesta, jonka mukaan sopimuspuolet voivat vapaasti valita sovellettavan lain. Tämän poikkeuksen tarkoituksena on, kuten asetuksen johdanto-osan 37 perustelukappaleessa todetaan, antaa asiaa käsittelevälle tuomioistuimelle mahdollisuus ottaa poikkeusolosuhteissa yleiseen etuun liittyvät näkökohdat huomioon.

44 Asetuksen 9 artiklaa on poikkeustoimenpiteenä tulkittava suppeasti (ks. analogisesti tuomio 17.10.2013, Unamar, C-184/12, EU:C:2013:663, 49 kohta).

45 Lisäksi asetuksen valmisteluasiakirjoista ilmenee, että unionin lainsäätäjä on halunnut rajoittaa lainvalintajärjestelmän häiriöitä, joita muiden kuin tuomioistuinvaltion kansainvälisesti pakottavien säännösten soveltaminen aiheuttaa. On siis niin, että vaikka komission ehdotuksessa KOM(2005) 650 lopullinen omaksuttiin Rooman yleissopimuksessa määrätty mahdollisuus antaa vaikutusta valtion, joka liittyy läheisesti asianomaiseen sopimukseen, kansainvälisesti pakottaville säännöksille, unionin lainsäätäjä poisti tällaisen mahdollisuuden (ks. Euroopan parlamentin mietintöluonnos ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma I), 2005/0261(COD), s. 16).

46 Lisäksi on todettava, että jos asiaa käsittelevälle tuomioistuimelle annettaisiin mahdollisuus soveltaa kansainvälisesti pakottavia säännöksiä, jotka kuuluvat muiden kuin Rooma I -asetuksen 9 artiklan 2 ja 3 kohdassa nimenomaisesti tarkoitettujen jäsenvaltioiden oikeusjärjestykseen, mainitun asetuksen yleistavoitteen, joka on asetuksen johdanto-osan 16 perustelukappaleen mukaan oikeusvarmuuden turvaaminen Euroopan oikeusalueella, täysi toteuttaminen voisi vaarantua.

47 Sen myöntäminen, että asiaa käsittelevällä tuomioistuimella on tällainen mahdollisuus, lisäisi nimittäin sovellettavien kansainvälisesti pakottavien säännösten määrää poikkeuksena yleissäännöstä, josta säädetään asetuksen 3 artiklan 1 kohdassa ja erityisesti työsopimusten osalta saman asetuksen 8 artiklan 1 kohdassa, ja voisi siis vaikuttaa sopimukseen sovellettavien aineellisten sääntöjen ennakoitavuuteen.

48 Lopuksi se, että asiaa käsittelevän tuomioistuimen katsottaisiin voivan soveltaa sopimukseen sovellettavan lain nojalla muita kuin kyseisen asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja kansainvälisesti pakottavia säännöksiä, voisi vaikuttaa Rooma I -asetuksen 8 artiklan tavoitteeseen, joka on taata mahdollisimman pitkälti, että maan, jossa työntekijä harjoittaa ammattitoimintaansa, oikeudessa säädettyjä työntekijän suojelun varmistavia säännöksiä noudatetaan (ks. analogisesti tuomio 15.3.2011, Koelzsch, C-29/10, EU:C:2011:151, 42 kohta).

49 Edellä esitetystä seuraa, että Rooma I -asetuksen 9 artiklassa luetellaan tyhjentävästi ne kansainvälisesti pakottavat säännökset, joille asiaa käsittelevä tuomioistuin voi antaa vaikutusta.

50 Tästä seuraa, että Rooma I -asetuksen 9 artiklaa on tulkittava siten, että siinä suljetaan pois asiaa käsittelevän tuomioistuimen mahdollisuus soveltaa oikeussääntöinä muita kuin tuomioistuinvaltion tai valtion, jossa sopimuksesta johtuvat velvoitteet on täytettävä tai on täytetty, kansainvälisesti pakottavia säännöksiä. Niinpä on katsottava, että koska ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan Nikiforidisin työsopimus on täytetty Saksassa ja ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on saksalainen, kyseinen tuomioistuin ei voi käsiteltävässä asiassa soveltaa välittömästi tai välillisesti Kreikan kansainvälisesti pakottavia säännöksiä, joihin se ennakkoratkaisupyynnössä viittaa.

51 Kyseisen asetuksen 9 artikla ei sitä vastoin ole esteenä muun valtion kuin tuomioistuinvaltion tai valtion, jossa sopimuksesta johtuvat velvoitteet on täytettävä tai on täytetty, kansainvälisesti pakottavien säännösten huomioon ottamiselle tosiseikkana siltä osin kuin tästä säädetään sopimukseen saman asetuksen säännösten nojalla sovellettavan lain aineellisessa säännössä.

52 Rooma I -asetuksessa nimittäin yhdenmukaistetaan lainvalintasäännöt sopimusvelvoitteiden osalta muttei sopimusoikeuden aineellisia sääntöjä. Siltä osin kuin näiden viimeksi mainittujen sääntöjen mukaan asiaa käsittelevä tuomioistuin ottaa tosiseikkana huomioon kansainvälisesti pakottavan säännöksen, joka kuuluu muun valtion kuin tuomioistuinvaltion tai valtion, jossa sopimussuoritukset on täytettävä tai on täytetty, oikeusjärjestykseen, mainitun asetuksen 9 artikla ei voi olla esteenä sille, että asiaa käsittelevä tuomioistuin ottaa tällaisen tosiseikan huomioon.

53 Niinpä on ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen asiana selvittää, voidaanko lait nro 3833/2010 ja nro 3845/2010 ottaa huomioon arvioitaessa käsiteltävän asian tosiseikkoja, jotka ovat merkityksellisiä pääasiassa kyseessä olevaan työsopimukseen sovellettavan aineellisen lain kannalta.

54 SEU 4 artiklan 3 kohdassa vahvistetun vilpittömän yhteistyön periaatteen tutkiminen ei voi johtaa muuhun päätelmään. Ei nimittäin ole mainitun periaatteen mukaista, että jäsenvaltio kiertää sille unionin oikeudessa asetettuja velvoitteita, eikä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin siis voi sen perusteella jättää huomiotta kansainvälisesti pakottavista säännöksistä, joille voidaan antaa vaikutusta, Rooma I -asetuksen 9 artiklassa esitetyn luettelon tyhjentävää luonnetta antaakseen oikeussääntöinä vaikutusta pääasiassa kyseessä oleville Kreikan kansainvälisesti pakottaville säännöksille (ks. analogisesti tuomio 23.1.2014, Manzi ja Compagnia Naviera Orchestra, C-537/11, EU:C:2014:19, 40 kohta).

55 Toiseen ja kolmanteen kysymykseen on vastattava kaiken edellä esitetyn perusteella, että Rooma I -asetuksen 9 artiklan 3 kohtaa on tulkittava siten, että siinä suljetaan pois asiaa käsittelevän tuomioistuimen mahdollisuus soveltaa muita kuin tuomioistuinvaltion tai valtion, jossa sopimuksesta johtuvat velvoitteet on täytettävä tai on täytetty, kansainvälisesti pakottavia säännöksiä oikeussääntöinä, mutta se ei ole esteenä sille, että kyseinen tuomioistuin ottaa tällaiset muut kansainvälisesti pakottavat säännökset huomioon tosiseikkana siltä osin kuin tästä säädetään sopimukseen kyseisen asetuksen säännösten nojalla sovellettavassa kansallisessa laissa. SEU 4 artiklan 3 kohdassa vahvistettu vilpittömän yhteistyön periaate ei saata tällaista tulkintaa kyseenalaiseksi.

Oikeudenkäyntikulut

56 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (suuri jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) **Sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista 17.6.2008 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 593/2008 (Rooma I) 28 artiklaa on tulkittava siten, että ennen 17.12.2009 syntynyt työsopimussuhde kuuluu mainitun asetuksen soveltamisalaan vain siltä osin kuin työsuhteeseen on sopimuspuolten mainittuna ajankohtana tai sen jälkeen ilmaisemasta yhteisymmärryksestä tehty niin laaja muutos, että on katsottava, että kyseisenä ajankohtana tai sen jälkeen on tehty uusi työsopimus, minkä selvittäminen on ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen asiana.**

2) **Asetuksen N:o 593/2008 9 artiklan 3 kohtaa on tulkittava siten, että siinä suljetaan pois asiaa käsittelevän tuomioistuimen mahdollisuus soveltaa muita kuin tuomioistuinvaltion tai valtion, jossa sopimuksesta johtuvat velvoitteet on täytettävä tai on täytetty, kansainvälisesti pakottavia säännöksiä oikeussääntöinä, mutta se ei ole esteenä sille, että kyseinen tuomioistuin ottaa tällaiset muut kansainvälisesti pakottavat säännökset huomioon tosiseikkana siltä osin kuin tästä säädetään sopimukseen kyseisen asetuksen säännösten nojalla sovellettavassa kansallisessa laissa. SEU 4 artiklan 3 kohdassa vahvistettu vilpittömän yhteistyön periaate ei saata tällaista tulkintaa kyseenalaiseksi.**

Allekirjoitukset